

POLARESKIMOEN I CANTERBURY

SUPPLERENDE OPLYSNINGER VEDR. KALLIHIRUA

Af Aage Bugge

I maj-nummeret 1965 af nærværende tidsskrift har jeg gjort rede for de oplysninger, der kan fremskaffes om polareskimoen Kallihirua, dette med udgangspunkt i det overvejende utrykte materiale, der findes om ham i Canterbury. Det var her, at Kallihirua efter sin ankomst fra Cap York opholdt sig 1850–1855, indtil kort før han døde i Newfoundland 1856.

Det er med tak, at jeg herefter er blevet gjort opmærksom på, at Kallihirua udenfor Canterbury er omtalt nogle steder i polarlitteraturen. Her kan man på tryk finde nogle spredte, supplerende detaljer samt i hovedtrækkene få bekræftelse på, hvad vi allerede ved jfr. den forrige artikel. Jeg skylder dog samtidig straks at sige, at det trykte materiale på et enkelt vigtigt punkt nødvendiggør en rettelse til en parentetisk bemærkning i maj-nummeret side 166 (midten). Denne lille passus gik ud på, at den danske polarrejsende, Carl Petersen (se om denne i slutningen af note 1 til den første artikel), ikke havde været i Cap York før efter Kallihiruas afrejse 1851. Det viser sig imidlertid netop, at Carl Petersen har mødt Kallihirua, som ikke afrejste 1851, men 1850. Carl Petersen opgiver nemlig i sine trykte optegnelser, at han som tolk har været mellemmand under den afgørende situation i 1850, da Kallihirua lod sig engagere om bord i kaptajn Ommanneys ekspeditionsskib som „kendt mand“ o. lign. Carl Petersen har endda også senere truffet Kallihirua under dennes rejse med ekspeditionsskibet og er blevet særdeles gode venner med ham. Herom nærmere under de nedenfor meddelte referater og udtog af Carl Petersens beretninger.

Som kortfattet oversigt over en væsentlig del af de steder indenfor den danske (og grønlandske) polarlitteratur, hvor Kallihirua og baggrunden for hele hans situation er omtalt, kan der henvises til følgende kronologiske liste:

1. Carl Petersen (Tolk ved Pennys og Kanes Nordexpeditioner) : Erindringer fra Polarlandene, Kjøbenhavn, 1857.
2. Carl Petersen (Tolk ved Pennys, Kanes og Mac Clintocks Expeditioner) : Den sidste Franklin-Expedition, Kjøbenhavn, 1860.
3. Missionen i Nordpolarlandene, Bearbejdelse efter det Tydske. – Udgivet af Foreningen til gudelige Smaaskrifters Udbredelse, Kjøbenhavn, 1869.

4. Atuagagdluutit, 1883, nr. 11, s. 161 (redaktionel grønlandsk bearbejdelse af Carl Petersens trykte oplysninger om Kallihirua).
5. (Formentlig er K. forbigående omtalt indenfor litteraturen om den grønlandske polarrejsende Hans Hendrik, se vedr. skrifter om denne m. m. i litteraturlisten Otto Rosing: Suersak, 1948).
6. Knud Rasmussen: Foran Dagens Øje, Kjøbenhavn og Kristiania, 1915, s. 182 o. v. „Da Navlen blev bortført“.
7. Knud Rasmussen: Myter og Sagn III, Kjøbenhavn og Kristiania, 1925, s. 138 – (samme beretning).

I *Carl Petersen: „Erindringer fra Polarlandene“* s. 32–36 o. v. omtales det, at de to ekspeditionsskibe, der under Pennys kommando og med Carl Petersen som tolk søgte efter spor af Franklin, i sommeren 1850 omkring Cap York fik forbindelse med kaptajn Austins ekspedition, der sejlede med samme formål. Den i forrige artikel hyppigt omtalte kaptajn Ommanney, der kom til at gribe så stærkt ind i Kallihiruas skæbne, var i følge med andre skibe tilknyttet Austin med sit eget skib „Assistance“. De to grupper af eftersøgere havde god grund til lejlighedsvis forhandlinger. I fællesskab forhørte de sig gennem en række besværlige samtaler hos polareskimoerne. Ved en sådan lejlighed var Carl Petersen tolk for kaptajn Ommanney, og de traf da bl. a. Kallihirua. Carl Petersen fortæller s. 35–36 om Kallihiruas antagelse om bord, men meddeler også s. 54 o. v. i samme bog videre om sine indtryk af deres gensyn på skibet den følgende vinter længere vestpå. Om deres første møde skriver han følgende efter at have skildret en række indviklede og nytteløse forespørgsler:

„Jeg spurgte dem . . . efter Captain Ommanneys Ønske, om ingen af dem kunde have Lyst til at følge med Expeditionen, hvortil den Yngste erklærede sig villig, og begge de Ældre fandt, at det var et heldigt Arrangement, eftersom han ikke havde nogen Kone, og der heller ikke var noget ledigt Fruentimmer, som han kunne faa til Kone. Jeg foreholdt ham, at han maatte holde sig reen og pæn, saa skulle han klædes i de Hvides Dragt. „Ja,“ sagde han, „saa skal mit Haar ligeledes klippes af.“ Fyren, hvis hidtilværende Navn var *Kalersik* [i sin næste bog staver C. P. navnet Ka'le'sik], blev nu hædret med navnet „Erasmus York“. Det generede aldeles ikke denne Mand at forlade sine hjemlige Egne. Han tog ikke Afsked med sin Moder og Søster, som vare tilstede, men gik fra dem, som om en saadan Afsked var noget Sædvanligt og paa ingen Maade foruroligende . . .“

I det følgende omtales bl. a., hvordan Kallihirua sammen med Carl Petersen genoptog det vanskelige krydsforhør mellem eskimoerne. Dette var blevet særlig indviklet, fordi en ukyndig grønlandsk tolk på et af polarskibene havde udspredd upå-

Ungdomsbillede af Kallihirua.

lidelige og vildledende oplysninger, der sinkede og besværliggjorde det hele. Da dette var nogenlunde opklaret, skiltes gradvis de to grupper ekspeditionsskibe. De havde dog lejlighedsvis kontakt, ganske særligt under deres overvintring, hvor de var ankret op og iset inde uden større afstand mellem deres vinterhavne end ca. tre timers slædekørsel. Det synes ikke at have været langt fra Beechy Island, hvor kaptein Ommanney allerede i august havde fundet de første spor efter Franklinekspeditionen. I vinterens løb finder der nu en livlig fraternisering sted mellem de to skibsgrupper med gensidige invitationer. Herom s. 53 o. v. Carl Petersen blev da også en gang inviteret med til et vinterfestligt samvær på Austins og Ommanneys skibe.

De bliver beværtet, efter at mandskabet har givet en forestilling, koncert m. m. De hygger sig da en dag længere hos deres værter, hvad der kommer Carl Petersen særligt tilpas, da han derved får ro til et forlænget samvær med Kallihirua, som han til sin glæde har genset ombord hos Ommanney. Han betegner nu Kallihirua som sin ven og beretter (s. 54) om deres samvær:

„ . . . Efter Forestillingen begave vi os atter til Captain Austins eget Skib Resolute, hvor vi spiste til Aften og forbleve den følgende Dag, da jeg havde den Fornøielse ved et Besøg ombord i Assistance at giense min Ven, Eskimoeren [sic] Erasmus York fra Cap York. Min Ven var neppe til at kjende. Han syntes saa godt om sin pæne europæiske Dragt, og sine europæiske Omgivelser, at han slet ikke længtes efter sit vilde Liv. Han var godmodig og meget afholdt, saavel af Officererne som af Mandskabet. Han havde gjort Udkast til et Kort over Kysterne ved hans Hjem, der vel ikke var godt, men kunde dog tjene til at give et og andet Vink. Han kunde nu gøre sig forstaaelig i det engelske Sprog . . . Ombord fortalte man, at det havde kostet nogen Møie at faa ham rensat, da han var kommet ombord paa Skibet. Man havde klædt ham af, klippet hans lange Haar og derefter havde to Marinere behandlet ham med Børster og Sæbevand, hvorefter han endelig blev befriet for mangeaarig Smuds. Men efter denne Operation havde han selv været tilbøielig til Reenlighed, hvortil han ogsaa blev holdt saalænge til han blev reenlig af Vane . . . Efter to Dages Forløb vendte vi tilbage til vort Vinterkvarter.“

I de følgende år har Carl Petersen trofast forsøgt at følge sin gode eskimoiske vens mærkelige skæbne. Han har vidst, at Ommanney under sin hjemrejse 1851 forgæves forsøgte at landsætte Kallihirua i hans hjemstavn. I sin bog „*Den sidste Franklin-Expedition*“, hvor Carl Petersen beretter om sin rejse med Mac Clintock, omtaler han s. 86–87 sit møde i Cap Yorkegnene med en angákok, der var svoger til Kallihirua. Han beskriver derpå sit eget ovenomtalte møde med Kallihirua og deres senere gensyn, idet han bekræfter, at Ommanney tog sig faderligt af ham. Han fortsætter derpå:

„. . . Af en lille engelsk Bog under Titelen *Kalli* [om hvilken det foreløbig er umuligt at skaffe oplysning] har jeg senere erfaret hans følgende Skjæbne. Ommanney tog ham med til England . . .“

Herefter følger, hvad vi allerede ved om Kallihiruas ankomst til England, anbringelse i St. Augustine's (Canterbury) m. m., hvorpå C. P. fortsætter:

„. . . Her i St. Augustine's College ved Canterbury udmærkede han sig meget ved Flid og Lærelyst, øvede sig i Haandgerning, Tegning o. s. v. og hjalp til ved Udarbejdelsen af en eskimoisk Ordbog, som skulle benyttes på den Belcherske Expedition“. NB. Denne nærmere betegnelse af formålet med Kallihiruas „ordbogsarbejde“ synes ikke at forekomme andet sted. I det følgende refererer Carl Petersen efter sin kilde i bogen „*Kalli*“, hvad vi ved om Kallihiruas dåb, hans videre levnedsløb og dets afslutning. Dog synes man i den citerede engelske bog at have fået forkert fat på Kallihiruas endelige dåbsnavne. Se herom under de afsluttende bemærkninger. Carl Petersen slutter sit referat af Kallihiruas endeligt som følger: „. . . Faa Dage efter en Badetur gjorde en galoperende Svindsot Ende på hans korte, men dog rige Liv og de store Forventninger, man knyttede dertil. Stakkels K'ale'sik!“

Missionen i Polarlandene (1869) er et lille opbyggeligt skrift på 128 sider, der meddeler populært affattede oplysninger om missionen i det arktiske. For Grønlands vedkommende kommer man efter omtale af Hans Egede, herrnhutterne m. m. til slut ind på spørgsmålet om mulighederne for indfødte grønlandske præster. Frederik Berthelsens ordination (1815) omtales, og den ukendte (muligvis tyske) forfatter af skriftet ledes herved til en ret udførlig omtale af Kallihirua, idet bogen som noget af det vigtigste samtidig bringer et interessant ungdomsbillede af ham i sømandstøj. Da bogen er „En Bearbejdelse efter det Tydske“, er det ikke sikkert, at den også har haft den af Carl Petersen citerede engelske bog til forlæg. „*Missionen i Polarlandene*“ følger i omtalen af Kallihirua i hovedtrækkene, hvad vi allerede ved. Der skal da kun udtages et par enkeltheder af interesse. Det ene er omtalen af Kallihiruas besøg i Chrystal Palace i London, formentlig kort efter ankomsten fra søreisen. Det andet fortæller mere, end vi tidligere vidste, om selve emnerne for Kallihiruas tegninger, der desværre er gået tabt. (Se herom forrige artikel).

Udtog af bogens s. 36 lyder: „Synet af saa meget nyt i England var naturligvis højst interessant for ham, og dog var Indtrykket deraf ofte helt anderledes, end man havde ventet. Da man f. Ex. førte ham hen i Krystalpaladset, betragtede han alle Skattene med stor Ligegyldighed og yttrede kun sin Forundring over den store Menneskemasse. Naturligt nok! I sit Hjem havde han paa Hundrede Mile kun 3 Familier om sig,* og her saa han mere end 30000 Mennesker omkring sig i en Bygning af Glas . . .“

Samme skrift giver også et smukt nærbillede af Kallihiruas i forrige artikel omtalte nære venskab med børnene, som han også har samlet om sig med mærkelige fortællinger og sange. Når der i samme forbindelse tales om emnerne for hans tegninger, peger dette ret sandsynligt hen på, at netop samværet med børnene har givet ham lyst til at forsøge at illustrere lidt af sin tidligere verden. Der anføres herom følgende:

„I Foraaret 1853 led han meget af Veirligets Foranderlighed, men mødte megen Venlighed i Lægens Hus. Den godmodige Eskimo med sit brede Ansigt sluttede sig ganske til Børnenes Lege og sang undertiden for dem af sin Stammes vilde og klagende Sange. I sine Fritimer gjorde han smaa Modeller af Eskimoslæder eller Tegninger af Skibe, Sælhundede, Hvalrosser, Rensdyr, Eskimohunde o. deslige, som han erindrede fra sit Hjem.“

Man kunne let tilføje den meget naturlige gisning, at den i virkeligheden ensomme mand ganske særligt under sine stadig voksende svækkelsesperioder følte trang til at mindes sin hjemstavn, også ved at udmale den for andre.

Knud Rasmussens omtale af Kallihirua i „*Foran Dagens Øje*“ og i „*Myter og Sagn*“ III er så let tilgængelig, at der her ikke kan blive plads til citater eller udførlige referater. Men det er selvfølgelig vigtigt at bemærke, at Knud Rasmussen kort efter århundredskiftet lige har nået at opgrave de sidste af polareskimoernes nu efterhånden sagnindspundne erindringer om den omhandlede episode.

Det er her af interesse at sammenstille en stort set historisk klarlagt begivenhed med de sagn, der har dannet sig om den. Knud Rasmussen anfører til indledning nogle af de historiske fakta vedr. „*Erasmus York*“, sådan som han formentlig har kendt dem fra Carl Petersens fremstilling. Men sagnet, som det derpå refereres, giver i tilgift en lille, men såre naturlig skildring af sorgen blandt Kallihiruas stammefrænder og familie, da han blev borte for dem for stedse. Det undrer ikke, at man har gjort sig gisninger om, at de hvide mænd utvivlsomt må have dræbt ham, og selv om der nu og da gennem senere skibsbesøg har været meddelt spredte (og for Cap-Yorkerne vel ret uforståelige) oplysninger om Kallihiruas faktiske skæbne,

* Bogen skriver andetsteds nærmere herom: „ . . . Denne Stamme bestod 1850 kun af 3 Familier, der opslog deres Sommertelte i Nærheden af Cap York.“

har man foretrukket at lytte til sagnets vemodige beretning om fjeldånderne, der har varslet ondt og endnu huler og jamrer over den udeblevne.

Et par *slutbemærkninger*: Hvad angår det rent almindelige indtryk af Kallihirua som menneske, sådan som det allerede foreligger gennem de tidligere refererede beretninger fra Canterbury, er det smukt at læse om det varme venskab, som den særdeles erfarne og utvivlsomt meget nøgterne polarforsker Carl Petersen nærede for denne skikkelse. Hvad Carl Petersen skriver herom, danner en slutbekræftelse på det af flere andre meddelte indtryk, at Kallihirua har været en fin og vindende personlighed, der i bedste forstand forstod at få venner under alle omskiftelser og i de mest forskellige kredse.

Angående Kallihiruas *navn*, er der ikke længere tvivl om professor Holtveds i forrige artikel omtalte formodning, at navnet dækker over det grønlandske ord for navle, og at Kallihirua blot har forlænget sit gængse navn K'alersik med et -ssuak (stor), altså „den store navle“ = Nordpolen. (Se forrige artikel s. 166). Dette stemmer da også med, at Knud Rasmussen kalder ham „Qalaseq“ og i oversættelse slet og ret har kaldt ham for „Navlen“.

En anden ting er, at der foreligger en unøjagtighed i nogle af de omtalte trykte beretninger m. h. t., hvor længe Kallihirua gik under sit fulde, foreløbige navn fra ekspeditionstiden: Erasmus York. Det sidste navn (York) har ikke, som anført hos Carl Petersen og Knud Rasmussen, været medtaget blandt hans endelige dåbsnavne. Med bekræftelse i kirkebogen i St. Martin's i Canterbury blev han i dåben kaldt Erasmus Augustine Kallihirua, og sådan står der da også på hans mindeplade i Memorial Chapel i St. Augustine's.

Hvad angår det her gengivne *billede* af Kallihirua, er der en mærkværdig, aldeles slående forskel mellem det i forrige artikel gengivne billede fra „mindeæskan“ i Canterbury og det, der nu kan gengives fra „Missionen i Nordpolarlandene“. Ikke blot er de eskimoiske træk tydeligere her end på det andet billede; men sammenligner man det sidstnævnte ungomsbillede af Kallihirua med det tidligere gengivne, konstateres en trist forskel mellem den unge, friske, nyankomne sømand og den kort efter i forbavsende grad ældede Kallihirua på billedet fra Canterbury. Der kan dog højst ligge tre eller fire år mellem de to tidspunkter, hvor billederne blev taget. Givetvis er „alderdomsbilledet“ taget på et tidspunkt, hvor hans sygdom, svækkelse og muligvis hjemve har sat meget stærkt ind. Kallihirua havde jo, som hans ven, Carl Petersen udtrykker det, på sin vis levet et „rigt liv“, men det har altså samtidig ikke kunnet undgås, at den stærke omplantning og de omskiftelser, han kom ud for, i løbet af meget kort tid måtte tage stærkt på ham.